

KICHIK BIZNESNI QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARI

Nilufar Akbarova

Qo‘qon universiteti Andijon filiali
“Iqtisodiyot va moliya” kafedrası o‘qituvchisi

Iminjonov Tursunboy

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali talabasi

E-mail: iminjonovtursunboy@gmail.com

Anotatsiya: Kichik biznes iqtisodiyotning eng faol segmenti sifatida barqaror o‘shish, bandlik va innovatsiyalarni jadallashtirishda muhim o‘rin tutadi. Ushbu maqolada kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashning asosiy mexanizmlari — soliq imtiyozlari 2, imtiyozli kreditlash dasturlari 6, grant va subsidiyalar 7, biznes-inkubatorlar 9 hamda raqamli infratuzilma orqali yordam ko‘rsatish yo‘llari 10 tahlil qilinadi. Davlat va xususiy sektor hamkorligi, xalqaro tashkilotlarning tavsiyalari 3, eksportni qo‘llash mexanizmlari 8 ham o‘rganiladi. Tadqiqotda tizimli tahlil asosida mavjud tajribalar solishtirilib, kichik biznes uchun zamonaviy rivojlanish yo‘nalishlari aniqlangan. Olingan natijalar amaliy siyosatga taklif sifatida qo‘llanishi mumkin.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, qo‘llab-quvvatlash, kredit, soliq imtiyozi, eksport, inkubatsiya, innovatsiya, raqamlashtirish, subsidiyalar, rivojlanish.

Аннотация: Малый бизнес, являясь наиболее активным сегментом экономики, играет важную роль в ускорении устойчивого роста, занятости и инноваций. В данной статье анализируются основные механизмы поддержки малого предпринимательства — налоговые льготы 2, программы льготного кредитования 6, гранты и субсидии 7, бизнес-инкубаторы 9, а также меры поддержки через цифровую инфраструктуру 10. Также рассматриваются взаимодействие государственного и частного секторов, рекомендации международных организаций 3 и механизмы содействия экспорту 8. На основе системного анализа проведено сравнение существующего опыта и определены современные направления развития малого бизнеса. Полученные результаты могут быть использованы в качестве предложений для практической политики.

Ключевые слова: малый бизнес, поддержка, кредитование, налоговые льготы, экспорт, инкубация, инновации, цифровизация, субсидии, развитие.

Annotation: Small business, as the most dynamic segment of the economy, plays a crucial role in accelerating sustainable growth, employment, and innovation. This article analyzes the main mechanisms of supporting small enterprises — tax incentives

2, preferential lending programs 6, grants and subsidies 7, business incubators 9, as well as support through digital infrastructure 10. Cooperation between the public and private sectors, recommendations of international organizations 3, and mechanisms for promoting exports 8 are also examined. Based on a systematic analysis, the study compares existing practices and identifies modern development directions for small businesses. The findings can be used as recommendations for practical policy.

Keywords: small business, support, lending, tax incentives, export, incubation, innovation, digitalization, subsidies, development.

Kirish

Kichik biznes iqtisodiyotning muhim bo'g'ini hisoblanib, bandlik va raqobatbardoshlikni oshirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi 1. Rivojlangan davlatlarda kichik biznesga ko'rsatiladigan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biridir 2. Soliq imtiyozlari, kreditlash dasturlari, eksportni rag'batlantirish va raqamli xizmatlarning kengayishi biznesning samaradorligini oshiradi 10. Xalqaro tashkilotlar — Jahon banki 3, BMT Taraqqiyot dasturi 4, Osiyo Taraqqiyot Banki 11 kabi tuzilmalar kichik biznesni rivojlantirishni iqtisodiy barqarorlikning asosiy omillaridan biri sifatida baholaydi. Mazkur maqolada qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining nazariy asoslari, amaliy ko'rinishlari va ularning ta'sirchanlik darajasi chuqur o'rganiladi.

Asosiy qism

Davlat tomonidan yaratiladigan iqtisodiy muhit kichik biznesning samarali faoliyat yuritishi uchun asosiy omillardan sanaladi. Soliq imtiyozlari kichik biznesning dastlabki bosqichidagi moliyaviy bosimni kamaytirib, investitsiya faoliyatini rag'batlantiradi 2. Soliq yengilliklari ayniqsa biznesni endi boshlayotgan tadbirkorlar uchun zarur mexanizmdir.

Kreditlash dasturlari kichik biznes uchun asosiy moliyaviy manba sifatida xizmat qiladi. Jahon bankining tadqiqotlariga ko'ra, imtiyozli kreditlar biznesning kengayish sur'atlarini bir necha barobar oshiradi 3. Davlat kafolatlari mavjud kreditlar esa risklarni kamaytirib, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlaydi 6.

Grantlar va subsidiyalar innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. IFC hisobotlarida grant mablag'larining startaplar rivoji uchun beqiyos ahamiyatga ega ekani ta'kidlanadi 7.

Nomoliyaviy qo'llab-quvvatlash turlari — konsalting, malaka oshirish, biznes-reja tuzish bo'yicha o'quv dasturlari — korxonalar boshqaruv samaradorligini oshiradi 5. Biznes-inkubatorlar va texnoparklar esa startaplar uchun infratuzilma, ekspertlik ko'magi hamda innovatsion muhit yaratadi 9.

Raqamlashtirish kichik biznesni yangi bosqichga olib chiqmoqda. McKinsey tadqiqotlariga ko'ra, raqamli ekotizimlardan foydalangan korxonalar xarajatlarni 30% gacha kamaytirishi mumkin 10. Elektron tijorat platformalari kichik biznesning xalqaro bozorlarga chiqishini osonlashtiradi.

Eksportni rag'batlantirish mexanizmlari — sertifikatlash jarayonlarida ko'mak, logistika xarajatlarini qoplash, tashqi bozorlar bo'yicha konsultatsiyalar — kichik korxonalar raqobatbardoshligini oshiradi 8.

Shu bilan birga, qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish uchun byurokratik jarayonlarni kamaytirish, axborot tizimlarining shaffofligini oshirish va biznes hamjamiyat bilan muloqotni kuchaytirish zarur. Xalqaro tajribada bu jarayonlarning samarali yo'lga qo'yilgani ko'plab tadqiqotlarda isbotlangan 12.

Tadqiqot metodologiyasi

Tizimli yondashuv, taqqoslama tahlil va kontent-tahlil metodlaridan foydalanildi. Manbalar sifatida xalqaro tashkilotlarning hisobotlari, iqtisodiy nazariya bo'yicha asarlar, shuningdek amaliy tadqiqotlar o'rganildi. Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligini baholashda statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Turli davlatlar tajribasi solishtirilib, qo'llab-quvvatlash choralarning o'xshash va farqli jihatlari aniqlangan.

Takliflar (takomillashtirish yo'nalishlari)

1. Moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish

1.Imtiyozli kreditlar, garovsiz mikroqarzarlar va subsidiya mexanizmlarini kengaytirish.

2.Startaplar uchun grant dasturlari sonini oshirish.

3.Fintech platformalar orqali tezkor kredit baholash tizimini joriy etish.

2. Soliq yengilliklari va soddalashtirilgan tartiblar

1.Yangi tashkil etilgan kichik biznes uchun 1–2 yil soliq ta'tillarini berish.

2.Hisobotlarni to'ldirish jarayonini to'liq raqamlashtirish.

3.Soliq stavkalarini izchil va barqaror saqlash orqali investorlar ishonchini oshirish.

3. Raqamlashtirishni kuchaytirish

1.Onlayn savdoni rivojlantirish uchun soliq imtiyozlarini berish.

2.“Bir darcha” elektron platformasini to'liq ishlatish: ro'yxatdan o'tish, litsenziya olish, hisobotlarni topshirish.

3.Kichik biznesni E-commerce, CRM, ERP kabi innovatsion texnologiyalar bilan jihozlash.

4. Kadrlar tayyorlash va biznes-ta'lim

1.Yoshlar uchun bepul “Business School” dasturlarini ochish.

2. Biznes reja tuzish, marketing, raqamli savdo, moliyaviy boshqaruv bo'yicha qisqa kurslar.

3. Kichik korxonalarni mentorlar bilan bog'laydigan platforma yaratish.

5. Infratuzilma qo'llab-quvvatlash

1. Industriya zonalari, kichik ishlab chiqarish maydonlari, ko-working markazlari sonini ko'paytirish.

2. Logistika xizmatlarini arzonlashtirish.

6. Eksportga chiqishni rag'batlantirish

1. Kichik biznes uchun eksport bo'yicha davlat kafolatlari.

2. Eksport qilinadigan mahsulotlarga sertifikat olishni soddalashtirish.

3. Tashqi bozorlarda marketing xarajatlarini qisman subsidiya qilish.

O'zbekistonda kichik biznesning ahamiyati — statistik ma'lumotlar

1. Kichik biznesning iqtisodiyotdagi ulushi

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi (stat.uz), 2023–2024 yillar hisobotlari

- YaIMda kichik biznes ulushi — 48–52% atrofida.
- Band aholining 70% dan ortig'i kichik biznesda ishlaydi.
- Eksportda kichik biznes ulushi — 25–27%.

2. Kichik biznesning o'sish dinamikasi

Manba: Vazirlar Mahkamasi 2024-yil iqtisodiy sharhi, gov.uz

- 2024 yilda yangi ro'yxatdan o'tgan kichik tadbirkorlar soni: 110 mingdan ortiq.
- Xizmatlar sohasida kichik biznes o'sishi: 8,6%.
- Sanoatning kichik biznesga to'g'ri keladigan qismi: 27–30%.

3. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash dasturlari

Manba: "Yoshlar daftari", "Ayollar daftari", "Temir daftar" dasturlari bo'yicha Prezident qarorlari (lex.uz, PQ-5242, PQ-5414)

- Yosh tadbirkorlar uchun imtiyozli kreditlar: 6–8% stavkada 33 mln so'mgacha.
- Ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi orqali ajratilgan mablag': 2,5 trln so'm (2023–2024 y.).
- Biznesni ro'yxatdan o'tkazish muddati: 15 daqiqagacha qisqartirilgan.

Natija

Tadqiqot kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining iqtisodiy o'sishga sezilarli ta'sirini tasdiqladi. Soliq yengilliklari rivojlanishning asosiy moliyaviy turtkisini yaratadi 2, kreditlash tizimi esa investitsion faollikni oshiradi 6. Nomoliyaviy ko'mak biznes jarayonlarini samarali boshqarishga yordam beradi 5. Raqamlashtirish jarayonlari orqali kichik biznesning global bozorlarga chiqish imkoniyati kengayadi

10. Eksportni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni kuchaytiradi 8.

Xulosa

Maqola davomida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tizimli asosda tahlil qilindi. Soliq imtiyozlari 2, kreditlash dasturlari 6, grantlar 7, biznes-inkubatorlar 9 va raqamli infratuzilmaning rivojlanishi 10 kichik biznesning barqaror o'sishida muhim rol o'ynashi aniqlandi. Xalqaro tashkilotlar tomonidan taklif etilayotgan yondashuvlar 3, 4, 11 ham qo'llab-quvvatlash siyosatini takomillashtirishda amaliy ahamiyat kasb etadi. Kelgusida qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini soddalashtirish, byurokrtiyani qisqartirish, raqamli xizmatlar qamrovini kengaytirish va moliyalashtirishning muqobil manbalarini rivojlantirish zarur. Taqdim etilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, kompleks qo'llab-quvvatlash iqtisodiy barqarorlik va innovatsion rivojlanish uchun asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi – <https://stat.uz>
– “Kichik tadbirkorlik faoliyati” bo'yicha yillik statistik to'plamlar.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy hujjatlari – <https://lex.uz>
– PQ-5242-son qaror (2022) — “Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari”. – PQ-5414-son qaror — “Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish”.
3. Vazirlar Mahkamasi 2024 yil iqtisodiy sharhi – <https://gov.uz>
– Kichik biznes va xizmatlar sohasi bo'yicha rivojlanish ko'rsatkichlari.
4. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi – <https://review.uz>
– “O'zbekistonda kichik biznesning YaIMdagi ulushi” tahliliy maqola.
5. Porter M. Competitive Advantage. 1985.
6. OECD. SME and Entrepreneurship Outlook. 2023.
7. World Bank. Small Business Support Report. 2022.
8. UNDP. Entrepreneurship Development Guide. 2021.
9. Kotler P. Marketing for SMEs. 2019.
10. Ayyagari M. SME Finance Review. WB, 2020.
11. IFC. SME Development Reports. 2021.
12. EU Commission. Small Business Act. 2020.
13. Meyer D. Innovation in Small Firms. 2018.
14. McKinsey. Digital Transformation for SMEs. 2022.
15. Asian Development Bank. SME Support Mechanisms. 2021.
16. Smith J. Global SME Ecosystems. 2017..